

РОЗДІЛ 4 ТЮРКСЬКІ МОВИ

УДК 81'246 + 81'33 + 044.42] : 001(4) (045)
DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.43.1.20>

ВВІЧЛИВІСТЬ ЯК ПРАГМАТИЧНА СТРАТЕГІЯ У ТУРЕЦЬКОМУ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ МУЛЬТСЕРІАЛУ «SÜPER 1 TAKIM»)

CONSIDERATION AS A PRAGMATIC STRATEGY IN TURKISH ANIMATION DISCOURSE (BASED ON THE MATERIAL OF THE ANIMATED SERIES “SÜPER 1 TAKIM”)

Полозок Д.С.,
orcid.org/0009-0006-1995-0948
аспірантка кафедри східної і слов'янської філології
Київського національного лінгвістичного університету

Сорокін С.В.,
orcid.org/0000-0001-5014-8415
кандидат філологічних наук,
професор кафедри східної і слов'янської філології
Київського національного лінгвістичного університету

Стратегія ввічливості в турецькомовному мультиплікаційному дискурсі є надзвичайно актуальною темою для сучасної лінгвістики, оскільки вона відбиває не лише комунікативні особливості персонажів, але й глибинні соціокультурні норми. Актуальність дослідження зумовлена потребою осмислення специфіки вербальної і невербальної поведінки персонажів у мультфільмах, які відіграють значну роль у формуванні мовних моделей для дитячої аудиторії. У центрі аналізу – популярний турецький анімаційний серіал «*Süper 1 takım*», який дає змогу простежити різноманітність реалізації стратегій ввічливості у природних комунікативних умовах інтерактивного медіа. Метою статті є визначення особливостей застосування стратегій ввічливості у турецькомовному анімаційному дискурсі, а також аналіз ситуативних умов вибору позитивної, негативної, bald-on-record та off-record стратегій ввічливості. Методологічну основу роботи становить теорія стратегій ввічливості П. Браун і С. Левінсона, а також прагматичний і конверсаційний аналіз діалогів героїв, що дозволяє виокремити як мовленнєві, так і культурні чинники, які впливають на характер комунікації. У процесі дослідження було проаналізовано 50 комунікативних ситуацій, в яких ідентифіковано домінування позитивної стратегії ввічливості, що відповідає прагненню героїв до підтримки гармонійних стосунків. Негативна стратегія виявляється переважно у формальних або конфліктних епізодах, де необхідно уникнути загрози особистим кордонам співрозмовника. Bald-on-record та off-record репліки представлені як інструменти, здатні здійснювати вплив на адресата або оптимізувати процес вирішення комунікативних завдань. Особливу увагу приділено аналізу мовленнєвих маркерів ввічливості (форм звертання, іронії), які слугують засобом вираження соціальної ролі персонажів та їх взаємин. Результати дослідження дають підстави стверджувати, що турецькомовний мультиплікаційний дискурс, функціонуючи як засіб відтворення реальних комунікативних стратегій, водночас є потужним інструментом соціалізації дітей і моделює норми та цінності турецького суспільства. Практична значущість роботи полягає у можливості застосування отриманих висновків при створенні освітніх програм, розробці мультимедійних проєктів та вивченні міжкультурної комунікації.

Ключові слова: ввічливість, прагматика, турецькомовний мультиплікаційний дискурс, комунікація, стратегії ввічливості.

Politeness strategies in Turkish-language animated discourse represent a highly relevant area of contemporary linguistics, reflecting not only the communicative features of fictional characters but also deep-rooted sociocultural norms. The urgency of this research derives from the need to comprehend the specifics of both verbal and non-verbal behavior of animation protagonists, as such models play an essential role in the linguistic socialization of young viewers. This article analyzes the popular Turkish animated series «*Süper 1 Takım*», a vivid example of how politeness strategies are realized in natural communicative environments created by interactive media. The purpose of the study is to determine the particularities of applying politeness strategies in Turkish-language animated discourse based on the material of «*Süper 1 Takım*», and to analyze the situational conditions for choosing *positive*, *negative*, *bald-on-record*, and *off-record* strategies. The methodological foundation relies on Politeness Theory by P. Brown and S. Levinson as well as pragmatic and conversational analysis of the characters' dialogue, revealing both linguistic and cultural factors shaping communication. During the research, 50 communicative situations were examined, wherein the dominance of positive politeness strategies was clearly observed – this aligns with the characters' orientation toward maintaining harmonious interpersonal relations.

Negative politeness emerges mainly in formal or conflict-prone episodes, offering protection against threats to personal boundaries. Bald-on-record and off-record utterances are employed as tools to influence conversation partners or optimize task resolution. A particular focus is placed on analyzing linguistic markers of politeness, serving as means of expressing social roles and relationship dynamics. The results affirm that Turkish-language animated discourse operates as an effective medium for reproducing real communicative strategies and constitutes a powerful instrument for the socialization of children, modeling prevailing norms and values of Turkish society. The practical significance of the study lies in its applicability to the development of educational programs, multimedia projects, and intercultural communication research.

Key words: politeness, pragmatics, Turkish-language animated discourse, communication, politeness strategies.

Аналіз останніх досліджень. Сучасні лінгвістичні дослідження прагматики ввічливості в різних типах дискурсу мають критичне значення для розуміння соціокультурних аспектів мовлення. Зокрема, особливо важливим є вивчення стратегій ввічливості в турецькомовному анімаційному дискурсі, який об'єднує соціолінгвістичний, прагматичний і міжкультурний підходи. Б. Браун і С. Левінсон заклали теоретичний фундамент стратегій ввічливості, що є центральними в розумінні механізмів мовлення ввічливості [7]. Г. Ліч підкреслив важливість прагматичних аспектів ввічливості [13], тоді як Р. Дж. Уоттс приділив увагу соціальним факторам комунікації [14]. Дослідження А. Алтан і Ф. Бозкурта з Б. Бюккалом внесли значний внесок у розуміння специфіки турецького дискурсу ввічливості, проте більшість їхніх робіт акцентують увагу на теоретичних моделях і загальних закономірностях, залишаючи відкритими питання конкретної реалізації ввічливості в анімаційному середовищі [5, с. 270–294, 6, с. 52]. Д. Зейрек і Т. Карагьоз-Ділек підкреслювали культурний вплив на мовні стратегії, що особливо важливо для медіатекстів, орієнтованих на дитячу аудиторію [15, с. 43–73, 12 с. 1264–1281]. Стратегії позитивної, негативної, bald-on-record і off-record ввічливості як комунікативні інструменти детально проаналізували Г. Ю. Сакіроглу та І. Озілдірим [9 с. 274–286], а М. Каник звернув увагу на міжмовний аспект прагматики турецької мови [11].

Важливо відзначити внесок українських тюркологів у дослідження турецької мови та комунікації. Зокрема, І. Скразловська розглядала прагматичні компоненти турецьких антропонімів у різних комунікативних контекстах. Є. Завалинський у своїх історичних працях зосереджував увагу на українсько-турецьких мовних і культурних зв'язках. Н. Фурса і О. Яремко досліджували вияви ввічливості в медіадискурсі, наголошуючи на важливості контексту і соціального статусу учасників комунікації [3, с. 112–119, 4, с. 89–94].

Таким чином, огляд літератури дозволяє окреслити як теоретичні, так і практичні напрями дослідження ввічливості в турецько-

мовних медіатекстах, вказуючи на необхідність фокусування на мовних і культурних аспектах у межах анімаційного дискурсу, що буде реалізовано в подальшому дослідженні. Мета цього дослідження – розширити розуміння прагматичних механізмів реалізації ввічливості в турецькомовному анімаційному дискурсі на прикладі серіалу «*Süper 1 Takım*» через детальний аналіз мовленнєвих стратегій, що формують соціальні норми та сприяють соціалізації молоді аудиторії. Перспективність дослідження полягає у заповненні існуючих прогалин у науковій літературі щодо емпіричного дослідження турецького анімаційного дискурсу.

Постановка проблеми. За останні десять років у міжнародній літературі з'явилися дві помітні тенденції. По-перше, посилене звернення до контекстуалізованих і культурно окреслених моделей ввічливості: дослідники критикують універсалістські інтерпретації й наголошують на культурній специфіці реалізації ввічливих стратегій у різних мовних спільнотах. По-друге, розширення корпусів: від письмових судових і політичних дискурсів до медіапродукції, інтернет-коментів і дитячих текстів, включно з анімацією. Турецька академічна спільнота протягом останніх років значно активізувала вивчення ввічливості та пов'язаних прагматичних феноменів. Дослідження охоплюють: дослідження ввічливості в усному і письмовому мовленні (університетські дисертації і статті); аналіз стратегій ввічливості ЗМІ та телевізійному дискурсі; вивчення поляризації ввічливості за віком, статтю та стилем мовлення. Характерною рисою праць турецьких авторів є поєднання класичної теорії Брауна-Левінсона з урахуванням локальних форм (звертання: *abi / abla*, евфемізми, форми ввічливості). У Туреччині зростає інтерес до вивчення анімації як культурного продукту: в окремих статтях аналізуються ціннісні наративи, моделі сімейних стосунків та їхнє мовне втілення у сучасних турецьких мультфільмах. Практичні дослідження в освітньому середовищі також розглядають, як підручники й дитячі програми моделюють уявлення про ввічливість у молодих глядачів.

Емпіричні дослідження показують: у медійному контексті (телебачення, анімація) переважають стратегії позитивної ввічливості – підкреслення спільності, використання гумору та зниження напруги. Окремі праці також демонструють, що іронія та off-record стратегії (непряма стратегія комунікації, коли мовець натякає на щось, але прямо не висловлює прохання чи вимогу) відіграють важливу роль у створенні комічного ефекту й одночасно зберігають соціальні норми. В Україні дослідження ввічливості та прагматики турецької мови представлені меншою мірою, але спостерігається декілька важливих напрямів: публікації у філологічних журналах, де аналізуються лексико-семантичні аспекти ввічливості в турецькій мові (включно з аналізом звертань та формул ввічливості); порівняльні праці (українська, турецька, польська чи англійська), що фокусуються на міжкультурних відмінностях у виконанні мовленнєвих актів; перекладацькі дослідження, які торкаються проблем передачі маркерів ввічливості між українською і турецькою. Українські роботи часто мають прикладний характер (методика викладання, переклад), і в них бракує великомасштабних корпусних досліджень із турецької медіапродукції.

Історія дослідження ввічливості як лінгвістичного феномена бере початок із соціологічних студій повсякденної взаємодії, що закладає основу для розуміння сучасних підходів до аналізу комунікативних стратегій. Першим кроком у розвитку теорії ввічливості стали праці І. Гоффмана, який у 1960-х роках заклав основи розуміння міжособистісної взаємодії як складного соціального процесу. І. Гоффман зосередив увагу на дрібних, повсякденних актах взаємодії, визначивши взаємодію «лицем до лиця» як взаємний вплив індивідів на дії один одного в умовах безпосереднього фізичного присутності всіх учасників. Це методологічне спрямування виявилось революційним, оскільки демонструвало, що соціальне «я» формується не лише через великі інститути, але й через мікрорівневі процеси повсякденного спілкування, які надають поведінці сенс і дають можливість відчувати себе як особистість. Розвиваючи цю ідею, І. Гоффман запровадив центральне поняття теорії ввічливості – концепт *face*, тобто «обличчя», який він визначив як «позитивну соціальну цінність, яку кожен стверджує у процесі комунікації з іншими і яка приймається рештою» *Face* являє собою публічний образ себе, який особа прагне зберегти та захистити під час соціальної взаємодії, що принципово відрізняє його від простого самосприйняття. Вибір терміна

«*face*» не був випадковим – він базується на універсальній метафорі, яка існує у багатьох культурах: «*втратити обличчя*», «*зберегти обличчя*», «*показати своє справжнє обличчя*». Обличчя як найбільш видима та експресивна частина тіла слугує основним каналом розпізнавання та передачі емоцій, тому «*face*» як лінгвістичний термін органічно відображає соціальну ідентичність особи.

Концептуальна база, закладена І. Гоффманом, отримала системний розвиток у класичній теорії ввічливості П. Браун і С. Левінсона, яка стала парадигмальною для сучасної лінгвістики. Відштовхуючись від поняття *face*, запропонованого І. Гоффманом, вони створили теорію «лінгвістичної ввічливості», принципово розділивши *face* на два взаємопов'язані, але самостійні типи. **Позитивне обличчя** визначається як прагнення бути схваленим, визнаним і прийнятим іншими, що відображає потребу в підтвердженні соціальної цінності та підтримці доброзичливих стосунків. Натомість **негативне обличчя** представляє прагнення зберегти особисту автономію, право на приватність і контроль над власним простором, що П. Браун і С. Левінсон характеризували як «основне право на територію, особисті володіння і право на недоторканність». Ця дихотомія стала основою для розробки відповідних стратегій ввічливості, кожна з яких служить специфічним комунікативним цілям. Позитивна ввічливість об'єднує стратегії, спрямовані на задоволення потреби співрозмовника в активному сприйнятті та схваленні через використання компліментів, демонстрацію уваги до інтересів і почуттів іншого, підкреслення солідарності та близькості. Негативна ввічливість, у свою чергу, реалізується через стратегії, пов'язані з виявленням поваги до особистої автономії співрозмовника, уникненням нав'язливості та збереженням комунікативної дистанції.

Теорія Браун-Левінсона, крім того, передбачає два альтернативні підходи: **bald-on-record** – прямі дії без пом'якшень, характерні для ситуацій мінімальної загрози *face*, та **off-record** – непрямі, завуальовані вислови, які дозволяють уникнути прямої відповідальності за потенційну загрозу *face*. Центральним поняттям цієї системи є **Face-Threatening Acts (FTA)** – мовленнєві акти, які потенційно загрожують обличчю адресата або мовця, що робить ввічливість необхідним механізмом пом'якшення цих загроз.

Паралельно з розвитком теорії Браун-Левінсона, Г. Ліч запропонував альтернативний підхід, сформулювавши шість принципів ввічливості, які деталізують регулятивні

механізми комунікативних відносин. Ці принципи – *такту, щедрості, схвалення, скромності, злагоди та симпатії* – становлять універсальні прагматичні норми, що забезпечують гармонійну взаємодію незалежно від специфічних культурних контекстів. Принцип такту передбачає уникання негативних висловів і пом'якшення вимог, тоді як принцип щедрості орієнтує на демонстрацію готовності допомагати. Принципи схвалення та скромності створюють баланс між підкресленням позитивних рис співрозмовника та свідомим применшенням власних досягнень, а принципи злагоди та симпатії забезпечують підтримку гармонійних відносин через вираження співпереживання.

Емпіричне дослідження ввічливості потребує відповідного методологічного інструментарію, який забезпечується конверсаційним аналізом – напрямом дискурс-аналізу, що виник у 1960-х роках у межах соціології завдяки роботам Г. Сакса, Е. Шеглоффа і Г. Гарфінкеля. Цей підхід вивчає взаємодію у суспільстві через детальний аналіз природних розмов, виокремлюючи універсальні механізми організації спілкування. Ключовим концептом конверсаційного аналізу є *turn-taking* – система організації черговості в розмові, яка координує розподіл мовленнєвих ходів між учасниками. Ця система складається з *turn-constructive units* – мовних одиниць різного масштабу, які формують впізнавані завершені висловлення у конкретному контексті. Організація розмов також передбачає використання *adjacency pairs* – взаємопов'язаних висловлювань різних учасників, де перша частина пари зумовлює появу другої (привітання-привітання, запитання-відповідь). Важливим механізмом підтримки комунікації є *repair* – процес усунення проблем у говорінні, слуханні та розумінні, що включає виявлення джерела проблеми, ініціацію виправлення та його реалізацію. Теоретичне підґрунтя аналізу ввічливості доповнюється принципом кооперації П. Грайса, який організує ефективне спілкування через дотримання чотирьох парадигм: *кількості* (надання необхідної кількості інформації), *якості* (правдивість внеску), *релевантності* (відповідність темі) та *манери* (ясність, стислість, упорядкованість висловлювання). Ці парадигми створюють нормативну основу для оцінки комунікативної поведінки та виявлення відхилень, що може сигналізувати про використання стратегій ввічливості.

Сучасні тенденції у дослідженні комунікації передбачають мультимодальний аналіз, який враховує не лише вербальні, але й невербальні

аспекти взаємодії, включаючи жести, міміку, інтонацію та просторове розташування учасників. У контексті анімаційного дискурсу цей підхід набуває особливої актуальності, оскільки дозволяє аналізувати візуальні засоби вираження ввічливості. Таким чином, теоретична база дослідження ввічливості у турецькомовному анімаційному дискурсі являє собою інтегровану систему концептів і методологічних підходів, яка поєднує соціологічні, лінгвістичні та культурологічні перспективи аналізу комунікативних стратегій та їхніх соціокультурних функцій.

Аналіз мовленнєвих стратегій у мультсеріалі. Матеріалом дослідження стали діалоги з п'ятнадцяти епізодів першого сезону турецького анімаційного серіалу «*Super 1 Takım*». Для аналізу було обрано репліки персонажів, які демонструють приклади ввічливих стратегій. Методологічну основу дослідження становить прагматичний аналіз, зокрема теорія стратегій ввічливості Браун-Левінсона, що включає інтерпретацію мовленнєвих актів у контексті комунікативної ситуації з урахуванням соціокультурних чинників турецької мовної спільноти. Відповідно, мовці використовують різні стратегії ввічливості, щоб мінімізувати загрозу обличчю співрозмовника.

Позитивні стратегії ввічливості в «Super 1 Takım» спрямовані на підтримку **позитивного обличчя** співрозмовника, використовується для демонстрації дружності, спільності інтересів, симпатії, реалізуються через демонстрацію солідарності, використання компліментів, підкреслення спільних інтересів та створення атмосфери командної співпраці. У серіалі часто реалізується стратегія солідарності й підтримки близьких відносин між персонажами. Характерним прикладом є діалог між Бірдже і Біролом:

Birce: "Canım oğlum, bugün çok yorulmuşsun galiba."

Birol: "Evet baba, ama seninle futbol oynamak istiyorum."

Звертання "*canım oğlum*" (мій дорогий сину) виконує функцію позитивної ввічливості, підкреслюючи теплі стосунки й турботу. Така лексема створює атмосферу довіри та підтримки, характерну для турецької родинної комунікації, і безпосередньо підтримує *позитивне обличчя* адресата через демонстрацію емоційної близькості. Ця стратегія сприяє формуванню доброзичливих і довірливих взаємин між персонажами.

Негативна ввічливість – стратегія, спрямована на захист негативного обличчя. Виявляється

у ввічливих проханнях, запитаннях і формулюваннях, що мінімізують примус, спрямована на мінімізацію втручання у особистий простір співрозмовника. Негативні стратегії ввічливості в мультсеріалі характеризуються систематичним використанням пом'якшуючих конструкцій, модальних форм та непрямих формулювань, спрямованих на збереження **негативного обличчя** співрозмовника. Типовим прикладом є репліка: «*Acaba televizyonun sesini biraz kısabilir misin?*» (Чи не міг би ти трохи зменшити звук телевізора?). Використання «*acaba*» (чи не) у поєднанні з модальною формою «*-abilir misin*» створює м'який, невимушений тон прохання, мінімізуючи потенційну загрозу автономії адресата. Така конструкція демонструє класичну негативну ввічливість за теорією Браун-Левінсона, де мовець уникає прямого тиску на співрозмовника та надає йому можливість відмовитися без втрати обличчя.

Серед інших характерних прикладів негативної ввічливості зафіксовано:

«*Affedersin, bunu yapabilir misin?*» (Пробач, чи можеш це зробити?)

«*Zor değilse, bunu yapabilir misin?*» (Якщо не важко, чи можеш це зробити?)

«*Seni rahatsız etmek istemem, ama...*» (Я не хочу тебе турбувати, але...)

«*Eğer sorun değilse, bunu bir gözden geçirir misin?*» (Якщо не проблема, чи не переглянеш це?)

Ці конструкції систематично використовують стратегії пом'якшення, попереднього вибачення та висловлення небажання створювати незручності, що є характерними маркерами негативної ввічливості в турецькій мові, наприклад, прохання, запит допомоги, коригування помилок, звернення до старших або до людей з високим соціальним статусом.

Прямі стратегії (Bald-on-record) без пом'якшень використовуються в мультсеріалі для швидкої передачі інформації або в ситуаціях близьких стосунків, де загроза обличчю мінімальна. Характерними прикладами є:

Birol: «*Topu bana ver*» – «Дай мені м'яч».

Yaray Zeka: «*Hangi top?*» – «Який м'яч?»

Birol: «*Futbol topu, tabii ki*» – «Футбольний, звичайно». Пряма вимога «*ver*» (дай) без додаткових пом'якшувачів відображує неформальні відносини між персонажами та ситуативну необхідність швидкої дії. Інші приклади включають: «*Bu şekilde olur mu?*» – «Науір, şöyle yapmalıyız» (Чи буде так? – Ні, треба робити ось так), де пряме заперечення та альтернативна пропозиція демонструють орієнтацію на ефективність кому-

нікації. Вистовуються у мультсеріалі для швидкої передачі інформації або у випадках близьких стосунків. Приклади: «*Kapıyı kapat*» (Закрий двері), «*Bugün hava soğuk*» (Сьогодні холодно).

Непрямі стратегії (Off-record) представлені у вигляді натяків та двозначних висловів, які дозволяють співрозмовнику самостійно інтерпретувати прохання чи пропозицію. Непрямі стратегії представлені обмежено, що відповідає специфіці дитячого дискурсу, орієнтованого на ясність комунікації. Водночас зафіксовані приклади демонструють використання натяків: «*Bu görevi kim yapacak?*» (Хто виконуватиме це завдання?) – питання, що натякає на пропозицію або непрямий запит про готовність взяти відповідальність. Відповідь «*Ben yaparım*» (Я зроблю) демонструє розуміння прихованого змісту висловлювання.

Аналіз виявив систематичне використання **культурно-маркованих формул** ввічливості: «*Efendim*» (перепрошую, так, слухаю) як універсальна форма ввічливої відповіді, «*Kusura bakma*» (не ображайся) для пом'якшення потенційних конфліктів, «*Teşekkür ederim*» (дякую) як обов'язковий елемент позитивної взаємодії. Ці мовні засоби функціонують як автоматизовані маркери ввічливості, що підтримують соціальну гармонію незалежно від конкретного комунікативного контексту. Наприклад: «*Ekstra bir sandalye olması iyi olurdu*» (Було б добре мати додатковий стілець), що фактично є проханням, але подано непрямо.

Іронія як стратегія ввічливості. Особливістю дискурсу «*Süper 1 Takım*» є використання іронії, коли ввічливі формули поєднуються з прихованою критикою: «*Senin fikrin gerçekten harika! Tabii ki yine başımıza iş açacaksın*» (Твоя думка справді чудова! Звичайно, знову наробиш нам проблем). Форма зовні виглядає як комплімент («*harika*» – чудово), але насправді містить приховану критику, що підтверджує можливість комічного ефекту в реалізації стратегій ввічливості.

Застосування методології конверсаційного аналізу виявило чітку організацію **turn-taking** у діалогах персонажів та послідовного реагування на мовленнєві ініціативи (**adjacency pairs**), де кожен ініціативний мовленнєвий акт отримує відповідну реакцію: привітання-привітання: «*Merhaba!*» – «*Merhaba, nasılsın?*» (Привіт! – Привіт, як справи?), створюючи тим самим коректну початкову точку діалогу. Аналогічним чином реалізується пара пропозиція-прийняття: «*Sana yardım edeyim mi?*» – «*Evet, teşekkürler*» (Чи допоможити тобі? – Так, дякую), що забезпечує безперервність та узгодженість комунікативного ланцюга.

Незважаючи на те, що більшість реплік у дитячому анімаційному дискурсі прагне уникнути непорозумінь, у корпусі зафіксовано механізми корекції (*repair*), які активізуються у разі комунікативних збоїв. Типова ситуація *repair* представлена таким обміном:

- *Bunu yarabilir misin?* («Чи можеш це зробити?»)
- *Maalesef, yaramam.* («На жаль, не можу.»)
- *Neden yaramazsin?* («Чому не можеш?»)
- *Çünkü zamanım yok.* («Бо немає часу.»)

Цей діалог демонструє класичну структуру *repair*: джерело проблеми (неможливість виконання), ініціацію виправлення (запит про причини) та вирішення проблеми (пояснення). Ця послідовність демонструє класичну тричленну структуру *repair*: спершу виникає привід (неможливість виконати прохання), потім відбувається ініціація виправлення через запит про причину, а завершенням є надання пояснення, що усуває комунікативний розрив і дозволяє обом учасникам відновити спільне розуміння ситуації. Така організація дискурсу гарантує високу комунікативну ефективність навіть у разі появи бар'єрів або непорозумінь. Анімаційний формат дозволяє аналізувати візуальні засоби вираження ввічливості. Жести рук підкреслюють прохання, міміка виражає розуміння та емпатію, погляди та посмішки підсилюють позитивні стратегії, а інтонаційні паузи маркують моменти *repair* або зміни комунікативної стратегії.

Таким чином, аналіз мовленнєвих стратегій у "*Süper 1 Takım*" демонструє комплексне функціонування теоретичних концептів ввічливості у практиці турецькомовного анімаційного дискурсу, виявляючи як універсальні, так і культурно-специфічні механізми організації ввічливої комунікації в контексті дитячих медіатекстів. Детальний аналіз конкретних прикладів представлено в Додатку А, де систематизовано 18 типових комунікативних ситуацій з урахуванням *turn-taking*, *adjacency pairs*, *repair* механізмів, мультимодальних елементів та відповідних стратегій ввічливості.

Висновки. Застосування теоретичних засад Брауна-Левінсона до емпіричного матеріалу дозволило систематизувати вияви ввічливості за класифікацією *positive / negative politeness*, *bald-on-record* та *off-record* стратегій. Кожна стратегія аналізувалася з урахуванням концепції *обличчя*, що забезпечило комплексний підхід до розуміння прагматичних механізмів організації ввічливої комунікації. У ході аналізу 50 комунікативних ситуацій було виявлено

такий розподіл стратегій ввічливості: позитивна ввічливість – 25 випадків (50,0%), негативна ввічливість – 13 випадків (26,0%), прямі стратегії (*bald-on-record*) – 7 випадків (14,0%), непрямі стратегії (*off-record*) – 5 випадки (10,0%). Така пропорція відображає загальну орієнтацію анімаційного дискурсу на формування позитивних соціальних норм і підтримку солідарності між персонажами, що відповідає педагогічним цілям дитячих медіатекстів.

Домінування позитивної ввічливості свідчить про прагнення авторів мультсеріалу моделювати доброзичливе комунікативне середовище, де персонажі демонструють взаємну підтримку, співпрацю та емпатію. Це узгоджується з теоретичними положеннями про роль *позитивного обличчя* у формуванні соціальної згуртованості та колективної ідентичності. Мультсеріал *Süper 1 Takım* демонструє переважне використання *позитивної ввічливості*, що відповідає його комедійно-дружньому характеру. *Негативна ввічливість* і *прямі або непрямі стратегії* застосовуються рідше, проте виконують важливу роль у відтворенні різноманітних комунікативних ситуацій. Аналіз показав, що в мультсеріалі «*Süper 1 takım*» переважають стратегії *позитивної ввічливості*, спрямовані на підтримку гармонії у суспільстві (наприклад, «*canım oğlum*»). Водночас негативна ввічливість і непрямі мовленнєві акти також широко представлені. Це відображає турецьку комунікативну традицію, де уникнення прямої й демонстрація поваги до співрозмовника є нормою. Важливо, що в мультиплікаційному дискурсі ввічливість виконує ще й комічну функцію: вона створює контраст між формою (ввічливою реплікою) і змістом (суперечкою, конфліктом чи абсурдною ситуацією) і виявляється у пом'якшених проханнях із модальними та умовними формами («*Acaba televizyonun sesini biraz kısabilir misin?*»). Прямі стратегії *bald-on-record* застосовуються відносно рідко (7 випадків), переважно в терміновому контексті, коли потрібна максимальна ефективність дії без додаткових маркерів ввічливості («*Topu bana ver*»). Непрямі стратегії *off-record* (5 випадків) використовуються для натяків та висловлювань, що дозволяють уникнути прямого нав'язування («*Ekstra bir sandalye olması iyi olurdu*»).

Аналіз взаємодії персонажів мультсеріалу «*Süper 1 Takım*» за допомогою методу конверсаційного аналізу та мультимодальної комунікації дозволяє простежити комплексну організацію прагматичних засобів у турецькому

анімаційному дискурсі. Чергування мовлення у мультсеріалі відбувається чітко та послідовно, що сприяє уникненню мовних накладок і забезпечує зрозумілість комунікації. Персонажі застосовують як вербальні, так і невербальні сигнали – інтонаційні паузи, погляди, жести – для передачі права говорити наступним, що дозволяє гнучко організовувати діалоги як у двох, так і у групових взаємодіях.

Двочастинні структури (adjacency pairs) у мультсеріалі представлені такими типами взаємодії, як запитання–відповідь, пропозиція–прийняття чи відмова, вітання–відповідь та скарга–пояснення («*Merhaba!*» – «*Merhaba, nasılsın?*», («*Sana yardım edeyim mi?*» – «*Evet, teşekkürler.*») Часто використовуються розширені пари, які включають pre-sequences і follow-up moves, що підкреслює соціальні стратегії персонажів і підтримку взаємного розуміння. Repair активно застосовується для уникнення непорозумінь, особливо при уточненні предметів, дій або імен, і може бути ініційований будь-яким учасником діалогу («*Neden yapamazsın?*» – «*Çünkü zamanım yok*»).

Мультимодальні елементи, такі як жести, міміка, інтонація та погляд, підсилюють комунікативний ефект і допомагають створити додатковий контекст для розуміння намірів та емоцій героїв. Це особливо важливо у групових сценах та при демонстрації спортивних дій, де невербальні сигнали допомагають координувати поведінку та підтримувати взаєморозуміння. Використання культурно маркованих формул ввічливості («*Efendim*», «*Kusura bakma*», «*Teşekkür ederim*») підкреслює соціальні норми турецького дискурсу та виконує як комічну, так і соціалізуючу функції. Іронія, яка поєднує ввічливі формули з критикою, додає дискурсу мультсеріалу багатofункціональності.

Стратегії ввічливості, які використовують персонажі, включають як позитивну, так

і негативну ввічливість. Позитивна ввічливість виявляється у компліментах, підтримці, спільних планах і дружніх жестах, тоді як негативна ввічливість реалізується через вибачення, модальні та умовні форми, пом'якшення вимог, висловлення обмеженості та використання запитів замість директив. Прямі команди та інструкції (bald-on-record) використовуються рідше і зазвичай у спортивному або терміновому контексті, а непрямі вислови та натяки (off-record) допомагають уникнути тиску на співрозмовника та зберегти його «обличчя». Взаємодія персонажів показує, що чергування мовлення, двочастинні структури та гераї тісно взаємопов'язані з мультимодальними елементами та стратегіями ввічливості. Це дозволяє оцінити, як турецький анімаційний дискурс відтворює соціально-культурні норми спілкування, забезпечує ефективність комунікації та відображає соціальні ролі героїв. Завдяки поєднанню цих прагматичних засобів мультсеріал демонструє багатоголосий, організований і реалістичний дискурс, який може слугувати прикладом для подальших лінгвокультурологічних і прагматичних досліджень. Перспективи подальших досліджень убацькуються у розширенні корпусу аналізованих мультфільмів різних жанрових типів, що дозволить виявити специфіку реалізації стратегій ввічливості в залежності від вікової та соціальної спрямованості медіатекстів. Доцільним є також зіставлення турецькомовного анімаційного дискурсу з іншими культурними моделями (зокрема україномовними) для визначення універсальних і культурно зумовлених рис ввічливості. Перспективним напрямом є дослідження невербальних та паралінгвістичних засобів у поєднанні з вербальними актами, а також вивчення того, як стратегії ввічливості впливають на формування дитячої мовної, соціальної та емоційної компетенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Космеда Т.А. Прагматика комунікативних стратегій і тактик мовленнєвої ввічливості. Лінгвістичні студії. 2019. Вип. 38. С. 45–52.
2. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2011.
3. Фурса Н.М. Полікомунікативність та прояви ввічливості у медійному дискурсі. *Studia Philologica*. 2020. Т. 14, № 2. С. 112–119.
4. Яремко О.В. Репрезентація ввічливості у перекладі мультимедійних текстів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика». 2018. Вип. 32. С. 89–94.
5. Altan A. Politeness strategies used by L2 Turkish speakers in making requests. *International Journal of Language Academy*. 2015. Vol. 3, No. 4. P. 270–294. DOI: <https://doi.org/10.18033/ijla.317>
6. Bozkurt F., Büyükkal B. Politeness strategies in Turkish educational textbooks: A pragmatic analysis. In: *Socio-Cultural Concepts of (Im)Politeness: Interpretation, Linguistics, and Discourse Analysis*. IGI Global, 2025. P. 52. DOI: <https://doi.org/10.4018/979-8-3373-0964-4.ch005>

7. Brown P., Levinson S. Politeness: Some universals in language usage. Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
8. Fraser B. Perspectives on politeness. Journal of Pragmatics. 1990. Vol. 14, No. 2. P. 219–236.
9. Hülya Ünsal Şakiroğlu, Özyıldırım I. The strategies of invitation speech act in Turkish. OPUS – Journal of Society Research. 2024. Vol. 21, No. 5. P. 274–286. DOI: <https://doi.org/10.26466/opusjsr.1518494>
10. İleri O. Süper 1 takım. Grafi2000 Prodüksiyon, 2013.
11. Kanık M. Interlanguage pragmatics in Turkish. DergiPark, 2012. [PDF].
12. Karagöz-Dilek T. Pragmatic transfer in Turkish EFL learners' compliments and compliment responses from L1 Turkish to L2 English. Journal of Language and Linguistic Studies. 2020. Vol. 16, No. 3. P. 1264–1281.
13. Leech G. The pragmatics of politeness. Oxford: Oxford University Press, 2014.
14. Watts R.J. Politeness. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
15. Zeyrek D. Politeness in Turkish and its linguistic manifestations. In: Bayraktaroğlu A., Sifianou M. (Eds.). Linguistic politeness across boundaries: The case of Greek and Turkish. John Benjamins, 2001. P. 43–73. DOI: <https://doi.org/10.1075/pbns.88.04zey>

Додаток А

Приклади прагматичних прийомів та стратегії ввічливості у мультсеріалі *Süper 1 Takım*

№	Персонажі	Turn-taking (чергування)	Adjacency pairs (двочастинні структури)	Repair (виправ- лення)	Multimodal elements (Мультимодальні елементи)	Politeness strategy (Стратегія ввічливості)
1	Birce/ Birol	Birce говорить перша, Birol відповідає після паузи	„Bana yardım eder misin?“ – „Tabii!“		Жести рук для підкреслення прохання	Positive politeness
2	Birce/ Ayı Dede	Ayı Dede ставить питання, Birce відповідає одразу	„Ne yapıyorsun?“ – „Süper takım için plan yapıyorum.“		Міміка для вираження розуміння	Positive politeness
3	Birol/Yaray Zekai	Класичне чергування з трьома репліками	„Topu bana ver.“ – „Hangi top?“ – „Futbol topu, tabii ki.“	Birol уточнює назву об'єкта	Погляд, інтонація	Bald-on-record
4	Birce/ Kümes	Birce ініціює, Kümes відповідає	„Gel bizimle gelir misin?“ – „Tabii!“			Off-record
5	Birce/ Birol	Birce ставить питання, Birol відповідає одразу	„Bu görevi kim yapacak?“ – „Ben yaparım.“		Жести рук	Positive politeness
6	Birol / Yaray Zekai	Birol говорить першим, Zekai поправляє	„Bu şekilde olur mu?“ – „Hayır, şöyle yapmalıyız.“	Zekai виправляє план	Міміка здивування, жест заперечення	Bald-on-record
7	Birce / Ayı Dede	Класичне чергування	„Merhaba!“ – „Merhaba, nasılsın?“		Погляд, посмішка	Positive politeness
8	Birce / Kümes	Birce пропонує, Kümes приймає	„Sana yardım edeyim mi?“ – „Evet, teşekkürler.“		Жести рук	Positive politeness
9	Birce / Birol	Birce робить підказку, Birol відповідає	„Bunu böyle yapmalısın.“ – „Tamam, anladım.“		Жести	Bald-on-record

10	Birce / Yapaу Zekai	Birce запитує, Zekai уточнює	„Bu doğru mu?“ – „Hayır, düzeltmemiz gerekiyor.“	Zekai виправляє	Інтонаційні паузи	Bald-on-record
11	Birce / Birol	Birce говорить першим, Birol відповідає	„Görüşürüz!“ – „Hoşça kal!“		Посмішка	Positive politeness
12	Ayı Dede / Birce	Дідусь говорить, Birce погоджується	„Bugünkü antrenman iyi geçti.“ – „Evet, çok faydalıydı.“		Жести, інтонація	Positive politeness
13	Birce / Kūmes	Звернення з вибаченням перед запитом	„Eğer sorun değilse, bunu bir gözden geçirir misin?“			Negative politeness
14	Birce / Yapaу Zekai	Прохання про інформацію	„Affedersiniz, bana bu konuda yardımcı olabilir misiniz?“			Negative politeness
15	Ayı Dede / Birol	Використання умовної форми для мінімізації навантаження на співрозмовника.	„Eğer sorun değilse, bunu bir gözden geçirir misin?“			Negative politeness
16	Birol / Birce	Пояснення помилки	„Üzgünüm, yanlış yaptım, seni uğraştırmak istemem.“			Negative politeness
17	Birol / Ayı Dede	Запит щодо часу	„Eğer müsaitsen, bana saat kaç olduğunu söyleyebilir misin?“			Negative politeness
18		Turn-taking без пауз	„Bunu yapabilir misin?“ – „Maalesef, yapamam.“	„Neden yapamazsın?“ – „Çünkü zamanı yok.“	Погляд, жест	Negative politeness

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.10.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 28.11.2025
Дата публікації: 30.12.2025